

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р арх. Борислав Янков Борисов
на основание решението на научно жури, назначено със заповед
1165/04.11.2016 г.

относно дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
„ДОКТОР“ на ланд. арх. Цветелина Николова Йорданова
докторант на самостоятелна подготовка в архитектурния факултет на ВСУ "Л.
Каравелов", Катедра " Градоустройство, теория и история на архитектурата"
с научен консултант проф. д-р арх. Борислав Борисов на тема:

**"ЛАНДШАФТНО - УСТРОЙСТВЕНИ, КОМПОЗИЦИОННИ И ДЕН- ДРОЛОГИЧНИ
ОСОБЕНОСТИ НА ДВОРЦОВИТЕ ПАРКОВЕ В БЪЛГАРИЯ
(СРАВНЯВАНЕТО ИМ С АНАЛОЗИ В КРИМ)"**

Трудът на докторантката съдържа общо 279 стандартни страници /94 стр. с
текст, 111 стр. с текст и илюстрации, 70 стр. с илюстрации, 223 бр. снимки, 57
бр. чертежи, диаграми, графики, схеми, 17 бр. авторски таблици и отговаря на
изискванията за обем и съдържание на такъв дисертационен труд.

Докторантката мотивира своя дисертационен труд с "необходимостта от
предприемане на адекватни мерки за съхранение на парковата среда и
нуждата от задълбочено изследване развитието на паркоустройството,
парковата композиция и парковите растения в страната през последните век и
половина." Като еталони на градинско - парковото изкуство у нас тя разглежда
дворцовите паркове с тяхната сложна и динамична съвкупност от архитектурни
елементи, релеф и жива „зелена тъкан“. Високите им художествени качества,
периода им на създаване, както и относителното им запазване се посочва от
автора като причина те да бъдат избрани за обект на изследването.

Като цел и задачи на дисертационния труд се определят характеризирането
на композицията и концептуализиране на периодизацията на историческото
развитие на дворцовите паркове в България в т.ч. разработване на методика за
документиране на съществуващи паркове, обследване и документирането им,
историческо проучване и определяне на етапи и паралели в развитието,
съпоставителен анализ с подходящи като регион и време паркове в Крим,
определяне основните фактори, водещи до композиционни деформации,
дефиниране на проблемите и избор на варианти за решаването им,
определяне на основни мерки за опазване на историческите паркове и
извеждане на опт. параметри при проектирането на устойчива паркова среда.
Предметът на изследването логично е избран. Това е историческото развитие
на „Евксиноград“, „Врана“ и „Кричим“, анализ и съпоставка на композициите на
парковете и изследване на растителността и факторите влияещи върху тях в
дългосрочен план и в съпоставка с примери на градинско - парковото изкуство
от друг регион. За диахронен анализ са избрани дворцовите паркове
„Алупкински“ и „Массандровски“ в Крим, които са създадени в близък времеви
интервал, при сходни икономически условия и климатични характеристики.
Изследването обхваща периода от началото на XIX век до средата на XX век,
когато последно са извършени по-значими реконструкции или промени в
разглежданите паркове. За целите на документирането на съществуващи
паркове с оглед съхраняване на информацията за тяхното създаване,
историческо развитие, композиционни, ботанически, климатични и едафични

характеристики на базата на натрупания експертен опит е разработена в труда хронологична последователност на работа, включваща историческо проучване с цитиране на всички източници и стремеж за автентична информация от съвременници на събитията и заснемане (границы, релеф, алейна мрежа, архитектурни елементи, растителност и др.). Методологията, използвана в труда включва наблюдение и обследване, историческо проследяване, документален и сравнителен анализ, дедуктивни и индуктивни изводи, историческа обоснованост, съпроводена с конкретна периодизация, графоаналогично наслагване, даващо възможност за композиционен анализ, селектиране и систематизиране на натрупан фактологически материал. Изследването е разделено на етапи - историческо развитие и композиционен анализ, вкл. архитектурни обеми, вертикална планировка, растителност, открити пространства, алейна мрежа, водни ефекти, паркова мебел и др.

В първа част - "Историческо развитие" е проследена хронологията на развитие и факторите, повлияли на формирането на разглежданите паркове. На тази база е предложена общата периодизация на Българските дворцови паркове от 1890 - 1918 г., през 1919 - 1930 г и 1930 - 1944 г и след 1944 г., до прехода към демокрация след 1989 г. Събраната информация сполучливо е обобщена таблично и представена графично, като развитието на Българските и Кримските паркове се проследява на съответните диаграми, показващи приравнения коефициент на изграденост. Формирана е оценка сумарно, включваща състояние на парка към началото на етапа, изграждане на нови композиционни елементи и архитектурни обеми, увеличаване на зелените площи, ниво на поддръжка, условия за развитие на ценни видове, неблагоприятни климатични условия, значими композиционни промени. Направеният преглед на появата и развитието на дворцовите паркове позволява на докторантката да обобщи изводите, че при избора на терен за изграждане на дворцови комплекси се наблюдават общи (географски и климатични) характеристики: близост до голям град, мек климат, наличие на водни площи в близост (море, реки и др.), красива панорама, че те биват изградени в близост или върху терени, ползвани още от древността, че за планиране на парковете са били канени най-добрите специалисти от Европа в областта на парковото изкуство и ботаниката, че за нуждите на теорията развитието на четирите парка може да се систематизира в пет етапа, попадащи понякога в различни времеви рамки, но носещи сходни белези и притежаващи идентични характеристики.

Във втора част "Ландшафтноустройствени, композиционни и дендрологични особености" са разгледани теоретичната постановка и основните характеристики при парковото изкуство. След обзор на основните понятия и стилове се проследяват композиционните решения в парк „Евксиноград“, обобщават се направените изводи от други изследователи за парк „Врана“ и се определят стиловете им принадлежности. Докторантката прави ретроспекция на разглежданите два кримски парка „Алупкинский парк“ и „Массандровски парк“. След анализиране на хоризонталната проекция на композицията на комплекс „Евксиноград“ е предложено сегментирането му на 7 зони: зона 1, позната като Френска градина, зона 2, включваща централната част на английската градина, зона 3, включваща западната част на английската градина, зона 4, включваща източната част на английската градина, зона 5 - лозови масиви и стопанска част, зона 6 - спортни зони и административна част и зона 7 - обслужващи зони. Това членение на композицията е мотивирано в труда с различията в географските, функционалните и стилистичните характеристики на отделните

зони, както и от историческото развитие на комплекса. Основен бект на проучване и изследване в дисертацията са първите четири зони, които са същинската част на парка и имат водеща роля в организирането на парковата композиция. Въз основа на събраната информация са изработените от автора графични модели на възрастта на растителността (Схема Анограма), на височината на растителността (Схема Алтограма), на състоянието на растителността и на разпределението на растителността в парка. На базата на тези графични изображения докторантката разглежда историческите граници на парка, композиционния му скелет, както и взаимовръзката между възрастта на парка, състоянието на растителността и композиционните деформации. Установена е функционална зависимост на отстоянията между растенията спрямо тяхната височина. За проучване на оптималните отстояния при растителните видове е извършен статистически анализ на документираните параметри, като са подбрани данните на екземплярите в добро и много добро състояние. Изчерпателно са изследвани и описани алейната мрежа и архитектурните паркови елементи. Разгледани са ретроспективно и двата кримски парка, което потвърждава тезата на докторантката, че изградените през XIX и началото на XX век дворцови паркове (в България и Крим) носят композиционни характеристики на модерния за тези години смесен стил с преобладаваща пейзажната част, което е видно от направения графичен модел. Направени са изводи, че при българските и кримските паркове липсата на предходно историческо наследство в областта на градинско-парковото изкуство води до някои описани от авторката еkleктични модели.

В трета част "Резултати" са синтезирани резултатите от изследването с научен и научно-приложен принос в т.ч. подробна методика за документиране на съществуващи паркове, включваща последователността на работа, историческо проучване и документиране. Като част от обследването и документирането на парк „Евксиноград“, е направено от автора пълно геодезическо заснемане по време на което са отразени всички съществуващи пътеки и алеи, архитектурните елементи, заснети и описани са близо четири хиляди дървесни и храстови екземпляра, описани са всички масиви и групи. За всеки екземпляр са документиран род, вид, географски координати, диаметър на стъблото на височина един метър над земята, височина на растителния индивид, диаметър на короната, приблизителна възраст, оценка по петстепенна скала, бележки върху състоянието на екземпляра. Успешно е извършен съпоставителен анализ с подходящи като регион и време паркове извън страната (в Крим) с цел да се разкрият специфичните композиционни особености на дворцовото градинско-парково изкуство от този период. Определени са съществуващите проблеми, свързани с поддръжката на дворцовите паркове и са предложени от автора варианти за решаването им.

В четвърта част "Заключение" е направен опит за обвързване на исторически и теоретични знания, решаване на практически проблеми и обогатяване на паркоустройствената доктрина. Направените анализи в първа и втора част е дало основание на автора да твърди, че правилното развитие на парковете е в пряка зависимост от постигането на икономическо и политическо равновесие, при което липсата на политически баланс и икономическа стабилност се отразяват силно негативно на състоянието на дворцовите паркове. Като "Приноси" докторантката посочва цялостно систематизиране на ключови за градинско - парковото изкуство обекти, а именно дворцовите паркове в България, документиране на парк "Евксиноград", разкриване и популяризиране на нови данни и извори, подбор и публикация на открити

планове и схеми, датиране на обекти и уточняване на авторство, предложение за създаване на периодизация на парка в „Евксиноград“ и обогатяване на съществуващата периодизация на парка в „Кричим“, установяване на паралелност на фазите на развитие в исторически аспект, разработка на подробна методика за документиране на паркова среда, както и разработените от автора основни мерки за опазването на историческите паркове.

Практическото приложение на изследването е свързано с информация за разработването на методологии както за проектиране на устойчиви във времето зелени системи, така и за реставрация и консервация на исторически паркове и с изготвянето на проекти за тях. Предложени са основни мерки за опазване, реставриране, социализиране и изграждане на паркове като мост между научните изследвания и приложението им в практиката. Представената в дисертацията информация може да е полезна в лекционни курсове и практически занимания там, където се изучава паркоустройство. С разглеждания в становището труд би се обогатила литературата в курсовете по история и теория на градинско-парковото изкуство. Трудът може да се използва при изготвянето на проекти, свързани с провеждане на реставрационни и охранителни мероприятия и при научни изследвания и разисквания, свързани с дендрологията. Разработените подробна методика за документиране на паркова среда и основни мерки за опазване на исторически паркове биха могли да се приложат при изготвянето на нормативна рамка за документирането и съхраняването на образци на парковото изкуство и ландшафтната архитектура, като част от недвижимото културното наследство.

В заключение на настоящето становище може да се обобщи, че дисертационният труд на тема "ЛАНДШАФТНО - УСТРОЙСТВЕНИ, КОМПОЗИЦИОННИ И ДЕНДРОЛОГИЧНИ ОСОБЕНОСТИ НА ДВОРЦОВИТЕ ПАРКОВЕ В БЪЛГАРИЯ (СРАВНЯВАНЕТО ИМ С АНАЛОЗИ В КРИМ)" отговаря на изискванията за присъждане на образователна и научна степен „ДОКТОР“ на ланд. арх. Цветелина Николова Йорданова - докторант на самостоятелна подготовка в архитектурния факултет на ВСУ "Л. Каравелов", Катедра "Градоустройство, теория и история на архитектурата".

.....
проф. д-р арх. Борислав Янков Борисов